

**BULGARİSTAN TÜRKLERİNİN TÜRKÜLERİNDE KADININ
FİZİKÎ ÖZELLİKLERİ**

Gonca GÜLVODİNA¹

ÖZ: Türk kültürü ve tarihinde mühim bir yere sahip olan Balkanlar bugün hala içinde barındırdığı dil, edebiyat ürünleri bakımından bizlere incelenecek birçok malzeme sunmaktadır. Balkanlar günümüzde birçok ayrı devletin paylaştığı bir coğrafya terimini çağrıştırmasına rağmen müşterek tarihinden getirdiği, pek çok kültürel öğeyi ortaklaşa kullanan halk kitlelerinden oluşmaktadır. Bu müşterek kültürün başında hiç şüphesiz ki folklorik ürünler gelmektedir.

Çalışmamızda halk edebiyatı ürünleri içerisinde oldukça zengin kullanım alanına sahip, halkın acılarını, sevinçlerini, dünya görüşünü yansıtan ve bu duyguları yansıtırken çeşitli ezgilerden yararlanan, Bulgaristan'da bugün hala Türkler arasında söylenegelen türküler irdelenmiştir. Yapılan incelemeden hareketle ele alınan türkülerde kadının fizikî özelliklerinin ne şekilde işlendiği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmada türkü kavramı, tanımı, özellikleri ve Türk edebiyatında türkünün tarihî seyri üzerine açıklamalar yapılmış, Türk halk edebiyatı ürünü olan türküler ile Bulgaristan türkü metinlerinden örnekler mukayese edilmiştir. Bu çalışma bize Bulgaristan türkülerinin kadına atfettiği özelliklerden yola çıkarak edebiyatımızdaki türkülerde yer alan kadın profilini karşılaştırma imkânı sunmuştur.

Türk halk edebiyatındaki kadının fizikî özellikleriyle Bulgaristan türkü metinlerindeki kadının fizikî özellikleri arasında saptadığımız bazı farklılıklar çalışmamıza yön vermiştir. İncelediğimiz otuz altı türkü metninin içinde saç rengi ve şekli, göz rengi, boyu, teni, yaşı vb. özellikler bakımından kadına atfedilen niteliklerin, kültürümüzle ortak birçok unsuru barındırmasının yanında Türk halk edebiyatına göre farklı benzetmeler ve birtakım orijinal kullanımlarla bölgenin özelliklerini de yansıttığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türkü, Bulgaristan türküleri, kadın, kadının fiziki özellikleri.

¹ Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi.
gncgulvodina@gmail.com ORCID: 0000-0003-3393-7273

PHYSICAL CHARACTERISTICS OF WOMEN IN FOLK SONGS OF BULGARIAN TURKS

ABSTRACT: The Balkans, a region which has an important place in Turkish culture and history, today still provides us with a wide range of materials which can be examined in terms of their language and literature products. Though the Balkans is today a geographical region shared by a plenty of different sovereign states, it has many common cultural elements among people of such sovereign states developed in the course of a common historical background. Undoubtedly, the most significant common cultural elements include folkloric products.

This study examines folk songs, a folk-literature product with an extensive field of use, which reflect sorrows, joys, and worldviews of the people –using miscellaneous tunes for reflecting such feelings–and which are today still sung among Turks in Bulgaria. Based on that examination, this study intends to determine how the relevant folk songs depict physical characteristics of women.

The research provides details on the folk songs concept, including description, characteristics, and historical course of folk songs, and compares lyrics of example folk songs, the products of Turkish folk literature, with the Bulgarian folk songs. This study allowed us to compare the women profile in the folk songs in our literature based on the characteristics attributed to the women in the Bulgarian folk songs.

Our study is guided by the differences we detected between the physical characteristics of the women in Turkish folk literature and physical characteristics of women in the Bulgarian folk song lyrics. Of the thirty six folk song lyrics we examined, we concluded that characteristics attributed to women such as the hair colour and type, eye colour, length, skin, age, etc. include many elements in common with our culture while also reflecting the specific characteristics of the region with different metaphors and some self-specific usages compared to the Turkish folk literature.

Keywords: Folk song, Bulgarian folk songs, women, physical characteristics of women.

Giriş

Kaynağını Türk kelimesinden alan türküler, bugün hala coşkuyla söylenen ve toplumun acılarını, sevinçlerini, hayata dair tüm duygu ve düşüncelerini

anlatan halk edebiyatının zengin ürünleridir. Diğer halk şiiri türleri gibi türkünün de farklılığı ezgisinden gelir. Mani ve koşma tipindeki şiirler, ezgilerinin değişmesiyle türkü olur. Türkülerin ayrılığı şeklinden değil bestesinden kaynaklanır. Halk şiirinin en eski türlerinden türküler, kişisel veya toplumsal olaylarla ilgilidir. Toplumun bu olaylara karşı verdiği tepkiler türkü metinlerinde yankısını bulur. Bu nedenle türkülerde toplumsal özellikler ağır basar.²

Türküler, Balkan toplumlarında Türk kültür öğelerini barındırma ve yaşatma bağlamında önemli bir yere sahiptir. Bu kültür izlerini barındıran topluluklardan biri de Bulgaristan coğrafyasında yaşayan Türklerdir. Bugün o coğrafyada yaşayan Türklerin varlığı azımsanmayacak düzeydedir. Her ne kadar farklı kültür ortamında hayatlarını devam ettiriyor olsalar da meydana getirdikleri edebiyat ürünleri Türk kültürünün izlerini taşımaya devam etmektedir.

Konularına göre çeşitli alt başlıklara ayrılan türküler, genellikle kadın odaklı yakılmıştır. Kadınlar tarafından söylenen türküler mevcut olmakla birlikte genel itibarıyla türküler erkekler tarafından oluşturulurlar.³ Birçok halk edebiyatı ürününe baktığımızda kadın ve onun fiziksel özelliklerinin belli kalıplarla işlendiği görülmektedir. Eski Türk topluluklarında kadının aile ve toplumda önemli bir yere sahip olduğu, törenlerde en itibarlı yer olan sağ tarafta bulunduğu bilinmektedir.⁴ Aynı durum Türk destanlarında da görülmektedir. Yaradılış efsanesinde Ülgen'e evreni yaratma ilhamını verenin kadın olduğu belirtilmektedir. Yine Umay adlı bir kadın tanrıdan bahsedilir.⁵ Orhun Kitabelerinde Bilge Kağan, annesinden "Umay gibi anam

---

² Hamdi Güleç *Türk Halk Edebiyatı*, Kriter Yay. İstanbul, 2011, s. 499-500.

³ Ayfer Yılmaz, *Türk Kültüründe Kadın ve Kadın Ağzı Türküler*, Bizim Büro Basım Evi, Ankara, 2003, s. 17.

⁴ <https://gokturukler.wordpress.com/gokturkler/konu-basliklari/eski-turklerde-kadin/>

⁵ M. Necati Sepetçioğlu, *Karşılaştırmalı Türk Destanları*, Akran Yay. İstanbul, 1990, s.102.

---

hatun" diye söz eder.⁶ Destanlarda rastladığımız kadınlar (ana ve eş olarak) evin koruyucusudur. Destan kahramanının iki yakını vardır: Atı ve eşi".⁷

Halk şairinin kadına yaklaşımı da İslamiyet öncesi Türk edebiyatında olduğu gibidir. Türk saz şairi için kadın sevgili, ceylan gözlü, servi boylu, nazlı yârdır. Canlıdır, somuttur. Her türlü övgüye layıktır. Bilhassa güzelleme türünde sevgilinin güzellik unsurları içten, abartısız bir şekilde ifade edilir.⁸ Bu konuda Âşık Emrah'tan güzel bir örnek verecek olursak:

*Bir nazenin bana gel gel eyledi
Varmasam incinir, varsam incinir.
Nazik miyânından, ince belinden
Sarmasam incinir, sarsam incinir.
Kaşına çekilmiş kudret kalemi
Görmemiş dünyada derdü elemi
Her sabah her sabah verir selâmı
Almasam incinir, alsam incinir.
Yine görünüyor yârin illeri
Başımızda esen sevda yelleri
Yârin bahçesinde konca gülleri
Dermesem incinir, dersem incinir.
Nereden nereye sevmişim onu
Ateşi koymuyor yakıyor beni
Âşık Emrah sever böyle bir canı
Sevmesem incinir, sevsem incinir.*

Yukarıda verilen örnekte de görüldüğü gibi sevgili nazik bedeni, aşığına çektirdiği vuslat ateşi ile ön plandadır.

---

⁶ Muharrem Ergin, *Orhun Abideleri*, Boğaziçi yay. İstanbul, 2004, s.20.

⁷ <https://www.turkedebiyati.org/turk-edebiyatinda-kadin/>

⁸ <https://www.turkedebiyati.org/turk-edebiyatinda-kadin/> (03.06.2019)

Türkünün bu tarihi seyrine baktığımızda sosyal ve kültürel alanda, toplumun tüm duygu ve düşüncelerini, acılarını, sevinçlerini en iyi yansıtan ürünlerden biri olduğunu tekrar vurgulamak yerinde olacaktır. Bulgaristan Türkleri tarafından meydana getirilen türkülerde de sevgilin saçı, gözü, teni, giyimi bizim kültürümüze benzer öğeler barındırsa da bazı noktalarda farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır.

Ele aldığımız türkülerde kadının fiziksel yönüne atfedilen nitelikleri sıralamadan önce türkülerde dikkatimizi çeken kişi isimleri ve kadına hitap şekline değinmenin yerinde olacağını düşünüyoruz.

2.a. Kişi İsimleri:

Kişi isimleri, bireylerin kültürel ve bireysel yönünü yansıtmalarının yanında, kişiyi belirli kılarak karışıklığı ve yanılğı önler. Kişiler arası ilişkilerin düzenlenmesinde önemli bir paya sahiptir.⁹ Kişiyi isim olacak sözcüğün seçimi ve isim verme geleneği kültürden kültüre ve devirden devire farklılık gösteren iki unsurdur. Kişi isimleri bulunulan coğrafyanın tarihinden, inançlarından ve toplumun dünya görüşünden izler taşımaktadır.¹⁰ Bu sebeple incelediğimiz türkülerdeki isimler Bulgaristan Türklerinin isim koyma ve isimleri yaşatma gelenekleri hakkında da bilgi vermiştir. Araştırmadaki türkülerde kişi isimlerinin bazılarının aynı zamanda türkiye de adını verdiği görülmüştür.

Güllü'yü babası (AYT), Eminem hasta (AAÇ), çalımı Ayşem çalımı (BİV), Evimizin önü duttur *Haticem* geçilmez (*EÖDG*), *Feridemin* o incecik belleri (*KBA*), al yanakların baldır *Mukaddes* (*AAM*), güvercin vuramazsın *Nuriyem* (*N*), kelekli fistanını *Saniyem* toplayamadım (*OŞT*), senin adın

---

⁹ Sedat V. Örnek, *Türk Halk Bilimi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000.

¹⁰ Özgü Aras, Ad Koyma. İslam Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ad-koyma-tesmiye> (02.06.2019)

Gülpembe (SAG), şu Arda'nın boylarında *Rabiyem (ŞAB)*, susuz köy başlarında *Hilmiyem (SKB)*, yandım *Esmam* yandım ben güzelim (*ABNDS*)

2.b. Hitap Belirten Sözcükler:

Türkçe Sözlük'te "Sözü birine veya birilerine yöneltme, seslenme" biçiminde tanımlanan hitaplar¹¹, kişilerarası ilişkilerin derecesini göstermek, söze farklı bir değer katmak, vurguyu belirgin duruma getirmek gibi amaçlarla kullanılırlar. Anne, eş, sevgili gibi çok yönlü bir görev yelpazesi olan; eğitimi, bilgi birikimi ve yönlendiriciliği ile toplum hayatında olduğu kadar iş hayatında da önemli rol oynayan kadınlara yönelik hitaplar da bir dilin sözcükleri içinde önemli bir yer tutmaktadır. Kadına yönelik hitaplar; toplumların kadına bakış açısının, annelik kurumuna verilen değer, eş veya sevgiliye karşı beslenen duygular ile saygınlığın derecesini en belirgin biçimde gösteren dil birlikleridir.¹² Bu dil birliklerine Bulgaristan Türklerinin türkülerinde de sıkça başvurulduğu görülmüştür. Genel itibarıyla bakıldığında kullanılan hitapların çoğunun sevgiliyi övmeye yönelik olduğu saptanmıştır.

Seni *esmerim* saram canıma, gel *güzelim* gel *yanıma (AAK)*, *sevgilim* gel sen benim yanıma (*ABMY*), benim *sevdiğim (AYT)*, *hanımlara* şalvar alayım (*BYPV*), *birtanem (BDDO)*, bir tanecik *bebeğim (DDY)*, *nevcivanem o yârim (İ)*, ah *meleyim*, keman kaşlı *dilberim (KGB)*, seviyorum *gülüm* seni (*ŞBD*).

---

¹¹ Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005, s. 999.

¹² Nilüfer Yıldırım, *Çağdaş Türk Yazı Dillerinde Kadına Yönelik Hitaplar*, Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (Türklad) Cilt 1, Sayı 1, 2017, S. 123-137.

3. Fiziksel Özellikler:

3.1. Saç/Kâkül

Halk şiiri geleneğimizde sevgilinin en önemli unsurlarından biri saçtır. Saç/kâkül, aşığı sevgiliye bağlayan, onu cezbeden bir etkiye sahiptir. Bu nedenle onun etkili silahlarından biridir. 17. yüzyıl Türk halk şairlerinden Kuloğlu, gerdanına ve yüzüne saçlarının döküldüğü bir sevgiliyi şöyle resmetmektedir:

Pek âşıkım âvâzına
Müştakım şirin sözüne
Gerdanına, mâh yüzüne
Kâkülleri döken dilber¹³

Genel itibariyle bakıldığında hem farklı tarzda hem de eski geleneğimizle benzer birçok benzetmeyle karşımıza çıkan “saç” ögesi değişik kullanımlarıyla bugün hala Bulgaristan türkülerinde de yer alır. Halk şiirinde çoğu kez siyah saçlı olarak tasvir edilen sevgili Bulgaristan türkülerinde farklı niteliklerle anlatılır. Örneğin, sarı saç Türk halk edebiyatı ürünlerinde pek kullanılmıyorken Bulgaristan türkülerinde kullanılmıştır.

Bahçelerde gezersin
Çalı çırpı ezersin
O sarı saçlarınla
Allı gelin Eminem
Neye beni üzersin (BS)

Yine saçın kınalı oluşu oldukça fazla türküde yer alır. Türk düğün geleneğinde önemli bir yere sahip olan kına, Bulgaristan’daki türkülerde de vardır. Saçlara kına sürülmesi eski dönemlerde oldukça fazlayken günümüzde pek rastlanmasa da elimizde bulunan Türkü metinlerinde görülmektedir.

---

¹³Cahit ÖZTELLİ, *Dertli-Seyrani*, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1964, s.344.

*Ayşe'me kına almayayım mı
Saçına kına sürmeyeyim mi
Ben Yeni Pazar'a varayım
Hanımlara kına alayım (BYV)*

Saç; toplanma şekli, duruşu bakımından da oldukça değişik benzetmelerle türkülerde yer edinmiştir.

*Bak işçi güzeline
Deli divane oldum
Saçının bir teline (SSY)
Temenin çiçeğine
İpek olsam sarılsam
Yârimin perçemine (TT)*

Halk şiirinde sevgilinin saçının örgüsü de son derece önemli öğelerden biridir. Bu özellik Bulgaristan türkülerinde de vardır. Belik, saç örgüsü demektir. Türkülerde yer yer yerel ağız özelliklerinin korunduğu da dikkatimizi çekmiştir. (*belik-pelik* örneğinde olduğu gibi.)

*Peliklerin ekleme
Uçları düğmükleme
Geçen Pazar geldin ya
Bu Pazar'ı bekleme (RS)*

Sevgilinin saçı değişik kullanımlarla da türkülerde yerini almıştır. "Sancak saçlı" benzetmesi "Rüzgârda dalgalanan uzun ve gür saç" anlamında kullanılan oldukça farklı bir benzetmedir.

Çaya iner gezerim aman
Çayda balık izleri
Balıkta değil efkârım
Sancak saçlı Saniyem
Ben yolunu gözlerim (**ÇİG**)

3.2. Göz

Halk şiiri geleneğinde sevgili tasviri yapılırken en çok atıfta bulunulan öğelerden biri de sevgilin gözüdür. Bakış, renk, şekil gibi yönleriyle ele alınan göz, şiirlerde çok sık değinilen bir özelliktir. 18. yüzyıl halk şairi Gevheri sevgilin gözünü şu şekilde tasvir etmiştir:

Nedir bu sürmeli mestane gözler
Sevdiceğim sefa geldin merhaba¹⁴

Bulgaristan'da söylenen türkülerde de "göz" değişik özellikleriyle yer almıştır. Siyah/kara göz bizim halk şiiri türlerimizde olduğu gibi o coğrafyadaki türkülerde de sıkça rastlanılan bir ögedir.

Kalbim ister onu gelmez yanıma
O *siyah gözlerim* girer canıma (**AAK**)

Güzelimsin benim
Kara *gözlümsün* benim
Kömür *gözlümsün* benim (**KGB**)

Sevdiğim ceylanın *gözleri kare*
Kalbimde bıraktı derin yâre (**SCGK**)

---

¹⁴ Saim Sakaoglu, Ali Berat Alptekin, *Halk Şiirinden Seçmeler*, Akçağ Yay. Ankara, 2007, s.111.

Yine aynı şekilde “ela göz” o bölgede söylenen türkülerde de kullanılmıştır.

Canım *ela gözlüm*
Hayın oldum ben sana
Konca güller arsında
Vuruldum sana (*İYB*)

“Mavi ve çakır” göz Türk halk şiiri geleneğinde çok sık rastlanmazken Bulgaristan türkülerinde kullanılmaktadır. Bu özellikte bize bizim halk şiirimizdeki standart sevgili kavramının Balkan coğrafyasında belirli bir standarda göre oluşmadığını gösterir.

Mavi de gözlü dilbersin
Güzelleri süzersin
Gel bakma artık yeter
Neçin¹⁵beni üzersin (*MGA*)

Pınarın üstü bakır
Yârimin gözleri çakır
O çakır gözlere
Kurban olsun bu fakir (*BYG*)

Göz, rengi dışında bakışının endamı ile de sevgiliyi cezbedici bir özellik barındırır. Ayrıca sürmeli oluşu onu daha etkili bir şekilde sokması şiirler de açıkça göze çarpar.

Kuklen kızı *tatli bakar*
Bakışı canlar yakar

---

¹⁵ Neçin<Ne için: yöresel ağızda görülen ünlü düşmesi örneği.

Yeni maale¹⁶ kızları
Dudağından bal akar (**ŞBD**)

Turnanın kanadına
Al eylemişler
Gözün sürmesini
Bol eylemişler (**BÇTG**)

3.3. Bel

Halk şiiri geleneğimizde bel çeşitli yönleriyle birçok kavrama benzetilmektedir. Hatta bazen mübalağalı bir şekilde dahi anlatıldığı görülür. Kıldan ince olarak tanımlanması bunun bir göstergesidir. Örneğin:

Dudu dilli yâr
İnce belli yâr
Kalem kaşlı yâr

Sırma saçlı yâr¹⁷ şeklindeki kullanımlarına Bulgaristan türkülerinde de rastlanılmıştır.

Küçük de beyin avlusunda
Tencere kaynıyor
Feride' min o *incecik belleri*
Ne de güzel oynuyor (**KBA**)

3.4. Ten

İncelediğimiz türkülerde kadın teni bakımından farklı özelliklerle nitelendirilmiştir. Kimi zaman esmer teniyle ön plana çıkarken kimi zaman beyaz teniyle ön plandadır.

Aç aç kollarını gel gel yanıma
Seni *esmerim* saram canıma
Çağırdım gelmedi naz eder bana
Gel benim *esmerim* naz etme bana (**AAK**)

---

¹⁶Mahalle> maale: yöresel ağız özelliğine bağlı ünsüz düşmesi.

¹⁷ Mehmet Özbek, *Folklor Ve Türkülerimiz*, Ötüken Yay. İstanbul, 1975. s.237.

*Kar beyaz ellerine kara kına vurmuş al diyor beni
Giyinmiş kuşanmış Hatice'm sar diyor beni (DDY)*

*Karabiberim ah
Yanar yüreğim (TT)*

3.5. Kaş

Sevgilinin kaşları halk şiiri metinlerinde şekli, duruşu ve rengi açısından farklı benzetmeler kullanılarak dile getirilmiştir. Genel itibarıyla şiirlerde kemana, yaya ve hilâle benzetildiği görülür. Divan edebiyatı ürünlerine bakıldığında kaş, sevgilinin ikinci derecede güzellik unsurlarından sayılmış ve halk edebiyatında olduğu gibi hilale benzetilmiştir.¹⁸ Örneğin;

Mendilim iki yoldur
Biri sağ, biri soldur
İki kaşın arası

Yâre gidecek yoldur¹⁹ halk şiirinde bu şekilde ifade edilmiştir. Divan edebiyatı şiir geleneğinde ise iki kaşın arasının kapalı olması sevgilinin güzelliğinin ifadesi olarak görüldüğünden bu yönüyle halk şiiri geleneğinden farklı bir anlayışın hâkim olduğu görülür.

İncelenen türkülerde de “kaş” unsurunun hem kültürümüzle ortak hem de kültürümüzdeki sevgili profilinden farklı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bak şu kaşın karesine
Elif çekmiş o yârim (İ)

Sevgilimsin sen
Keman kaşlı dilberim

---

¹⁸İskender Pala, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Leyla İle Mecnun Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 140.

¹⁹Mehmet Özbek, *a.g.e.*, s.226.

Ben aşkımdan öleceyim
Ah ah meleyim (**KGB**)

Kaşların karasına Mukaddes
İp çekmiş arasına (**AAM**)

3.6. Boy

Sevgili halk şiirimizde uzun boyuyla tasvir edilir. Halk şairleri dile getirdikleri sevgili tasvirlerinde boyu serviye benzeterek tanımlarlar. 17. yüzyıl halk şairi Karacaoğlan, şiirinde sevgilisine aşağıdaki gibi hitap etmiştir:

On üçünde gözün süzer
Zülfünü gerdana düzer
Kargı kamış gibi uzar
*Boyu servi dala benzer*²⁰

Bulgaristan'daki türkü metinlerinde sevgilinin boyu değişik şekillerde betimlenmiştir. Aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi “*dalga boylu*” benzetmesi sevgilinin salınarak yürüdüğünü niteleyen ve Türk halk edebiyatında pek rastlanmayan türde bir benzetmedir.

Aman da Saniye'm aman
Dalga da boylu Saniye'm aman
Öldürdün beni (**OŞT**)

Ele alınan türkülerde sevgilinin boyunun uzun olması “fidan” benzetmesiyle anlatılmıştır.

Nevcivanem o yârim
Gül fidanım
Hasretiyle o yârin
Yandı bu canım (**İ**)

3.7. Yanak/Yüz

---

²⁰Doğan KAYA, *Yaşnameler*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004. s.217.

Sevgilinin yanağı Türk halk edebiyatı türkü metinlerinde daha çok renk unsurlarıyla anlatılmıştır. Şekli ve rengi itibariyle güle benzer. Âşığa bal/kaymak tadı vermesi de önemlidir. Elazığ yöresine ait aşağıdaki türküde şu şekilde ifade edilmiştir:

Yüksek ayvanlardan attım kendimi
Görmedim âlemde yârin dengini
Kırmızı güllerden almış rengini²¹

Tespit edilen türkülerde de aşağıdaki gibi daha çok kırmızı/al renge benzemesi bakımından nitelendirilmiştir:

Ramazanda öptürdün
Allı gelin Emine'm
Al yanağını (BS)

İki tepsi balım var
Biri ye biri var
Benim sevdiğim kızın
Yanağında gülü var (SSY)

Gel öpeyim gül yârim
Al yanakta gözüm var
Senin adın Gülpembe
Yanakların al pembe (SAG)

Yandım aman aman Bağdatlı
Al yanağın baldan tatlı
Gelirken gülüp durur
Terlemiş güzel yüzü (BG)

---

²¹ Mehmet Özbek, *Folklor Ve Türkülerimiz*, Ötüken Yay. İstanbul, 1975. s.231.

Sonuç

Türküler toplumların kültürünü yansıtan en önemli halk şiiri malzemeleridir. Bu malzemeler barındırdığı niteliklerle her dönem başvurulmuş önemli kaynaklar olmuştur. Bu çalışmada da Balkan coğrafyasında yaşatılan türkü metinlerinden hareketle o coğrafyadaki kadın/sevgili özellikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Türk halk edebiyatında olduğu gibi diğer toplumların edebiyat ürünlerinde de önemli bir yere sahip olan kadın imgesi Bulgaristan Türklerinin türkülerinde de karşımıza oldukça sık çıkar. Türkülerde yer edinen kadın Türk halk edebiyatında olduğu gibi canlıdır ve somuttur. Ele alınan türkülerde sevgilinin güzellik unsurları ifade edilirken içten ve abartısız bir anlatım seçilmiştir. Bu yönüyle bakıldığında türkülerde Türk halk edebiyatının izleri açıkça göze çarpmaktadır.

Yapılan çalışmada kadının fiziksel özellik bakımından nasıl ele alındığına geçmeden önce incelenen türkülerde kullanılan kişi isimleri ve hitap sözcüklerine değinilmiştir. Kişi isimlerinin Türk isimlerinden ibaret olduğu ve bölgenin dilinden etkilenmediği görülmüştür. Kullanılan hitap sözcükleri açısından değerlendirildiğinde ise sevgiliye/kadına *canım, bir tanem, bebeğim, güzelim vb.* şeklinde olumlu ifadelerle hitap edildiği tespit edilmiştir. Ele alınan türkülerde Türk halk şiiri ile karşılaştırma yapılarak aradaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konmaya çalışılmıştır. Bulgaristan türkü metinlerine baktığımızda halk şiiri örneklerimizle birçok benzer unsur barındırmasının yanında bazı farklılıkların olduğu da görülmüştür. Örneğin; *sancak saçlı ve dalga boylu* benzetmeleri bölgeye has oldukça orijinal benzetmelerdir. Bunun yanında sevgilinin göz renginin bir standarda bağlanmaması da bölgeye özgü bir durumdur. Bu farklılıklar zannediyoruz ki yaşanan kültür etkileşimi ya da yaşam koşullarının vermiş olduğu farklı düşüncelerden kaynaklanmaktadır. İncelediğimiz otuz altı türkü metninin içinden daha çok halk şiiri metinlerimizde görülmeyen

nitelikler seçilerek mukayese yapılmış, Bulgaristan coğrafyasında yakılan türkülerde kadın, fiziksel özellik olarak belli bir standarda bağlanmadan tasvir edilmiş, kimi metinde kara gözlü kiminde ela gözlü kimi defa da mavi/çakır gözlü olarak betimlenmiştir. Boyu, teni, saçı, yüzü gibi özellikleriyle de farklı benzetmelerle türkülerde yer almıştır. Ayrıca pek çok türkü metninde yerel ağız özelliklerinin korunduğu da dikkate değer bir unsurdur. (*meleyim/meleşim, neyel/niye, neçin/ne için* örneklerinde görüldüğü gibi.)

DİZİN

- AAÇ:** Aç Aç Kollarını
AAM: Aldır Aldır Mukaddes
ABE: Anne Beni Evlendir
BÇTG: Bir Çift Turna Gelir
BG: Bağdat'tan Gelemedim
BİV: Ben İslimli'ye Varmayayım Mı?
BS: Bahçelerde Sarımsak
BŞİ: Bu Şumnu'nun İçlerinde
BYG: Benim Yeleğim Gibi
BYV: Ben Yeni Pazara Varayım
ÇBKA: Çekin De Benim Kır Atımı
ÇİG: Çaya İner Gezerim
EÖDG: Evimizin Önü Duttur Geçilmez
IKBKM: Irmak da Kenarında Bir Kuru Meşe
İ: İmelerin
İYB: İndim Yârin Bahçesine
KBA: Küçük Beyin Avlusunda
KGB: Kömür Gözlümsün Benim
MGA: Mavi De Giymiş Allanır
OŞT: O Şumnu'nun Taşları

OYK: O Yazmanın Kenarı
RS: Royak Sevdaları
SAG: Senin Adın Gülpembe
SCGK: Sevdiğim Ceylanın Gözleri Kare
SSY: Seni Seni Yârim
ŞAB: Şu Arda Boylarında
ŞBD: Şişede Bâde Durmaz
TT: Tabaklarda Temene

Kaynakça

- Ali Yakıcı, *Halk Şiirinde Türkü*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2013.
- Ayfer Yılmaz, *Türk Kültüründe Kadın ve Kadın Ağzı Türküleri*, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2003.
- Cahit Öztelli, *Dertli-Seyrani*, Varlık yayınları, İstanbul, 1964.
- Doğan Kaya, *Yaşnameler*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004.
- Hamdi Güleç, *Türk Halk Edebiyatı*, Kriter Yayınları, İstanbul, 2011.
- Hamdi Hasan, *Makedonya Türklerince Söylenen Türküleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2008.
- İskender Pala, *Divan Şiiri Sözlüğü*, Leyla ile Mecnun Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- Mehmet Özbek, *Folklor ve Türkülerimiz*, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1975.
- Nilüfer Yıldırım, *Çağdaş Türk Yazı Dillerinde Kadına Yönelik Hitaplar*, Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (Türklad) Cilt 1, Sayı 1, 2017, S. 123-137.
- Özgü Aras, Ad Koyma. İslam Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ad-koyma-tesmiye> (02.06.2019)
- Saim Sakaoğlu, *Halk Şiirinden Seçmeler*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007.
- Sedat V. Örnek, *Türk Halk Bilimi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000.

Selma Sol, *Kadının Dönüşüm Mekânı: Rumeli Türküleri Örneği*, Avrasya Etüdleri Dergisi, 2016, 507-528.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005.

<https://www.turkedebiyati.org/turk-edebiyatinda-kadin/> (03.06.2019)

<https://www.turkudostlari.net>. (27.05.2019)

<https://gokturukler.wordpress.com/gokturukler/konu-basliklari/eski-turklerde-kadin/> (30.05.2019)